

Les pellofes de Santa Coloma de Queralt

JOSEP M.ª LLOBET I PORTELLA

1. INTRODUCCIÓ

En un principi ens havíem proposat estudiar, a més de les *pellofes*, la moneda emesa a Santa Coloma durant la passada guerra civil, però la impossibilitat de consultar els llibres d'Actes de l'Ajuntament, a pesar de les facilitats donades per les autoritats de la vila, ens ha privat de donar a conèixer la documentació sobre les emissions de moneda metàlica i paper moneda.

Tractarem, doncs, sobre les *pellofes* colomines en aquest treball, continuant els estudis basats en documentació numismàtica procedent d'arxius locals, que hem anat publicant en anteriors números d'Acta Numismàtica.¹ En aquest cas els textos consultats es custodien a l'Arxiu Parroquial de Santa Coloma de Queralt.

2. DOCUMENTACIÓ, PRIMERES NOTÍCIES

Les primeres notícies ens són proporcionades per l'apartat segon d'una llista de costums confirmats per Joan de Tormo, bisbe de Vic, i posteriorment per Acisclo Moya, bisbe també de la mateixa diòcesi, segons consta en la confirmació que l'any 1559 es va fer de tots els privilegis. Aquest text forma part d'una relació de privilegis i observances propis de la Comunitat de preveres de Santa Coloma de Queralt.

El mencionat apartat, entre altres coses, ens assabenta que era pràctica i costum de la Comunitat de Santa Coloma elegir bosser i tenir bossa amb «senyals a manera de moneda» per les misses quotidianes o distribucions, repartir dits *senyals* entre els preveres de dita Comunitat i recuperar-los segons era acostumat fer-ho en les esglésies de Manresa, Cervera i Tàrraga, entre altres.²

Agraïm a l'amic Salvador Palau i a mossèn Antoni Bach l'ajud rebut en el recull documental.

1. «Acta Numismàtica», III, V, VI i VII.

2. Arxiu Parroquial de Santa Coloma de Queralt, *Llibre dels Privilegis* (plec solt), f. 59.

3. DOCUMENTACIÓ, EMISSIÓ 1565

3.1. Monedes velles i monedes noves

La principal informació ens la dona un capítol titulat: *De nummis, qui in officiis distribuuntur, de figura eorum, et de confirmatione distributionum* que forma part de la mencionada relació de privilegis i observances.³

En la primera part de les dues de que consta aquest interessant text, s'exposa que en quasi totes les esglésies, en les quals els preveres congregats en el cor solen celebrar els divins oficis, es distribueixen certs *senyals* o *monedes*⁴ de metall als qui assisteixen en determinades hores als dits oficis, amb la qual distribució s'obliga als preveres a tenir almenys certa presència al cor.

Continua explicant que molts d'ells observen la llei de les distribucions solament pel lucre, però sense prendre esment en la intenció de la lletra i del legislador, i per consegüent no fan seves dites distribucions. Es recomana, doncs, que els preveres piadosos evitin aquestes corrupteles que han invadit quasi tots els cors, en els quals, poc a poc, hi van disminuint els divins oficis.

Una altra finalitat d'aquesta distribució de *moneda*, segons el text, és perquè al final de cada mes sigui fàcil comprovar el que pertoca a cada u, segons el número de *monedes*, pagant-ho el procurador de les distribucions.

S'indica també que la figura de les *monedes* de l'església de Santa Coloma és tal com s'ha dibuixat a sota, fent molt de temps que es distribueixen, ja que es mostra aprovada l'any 1373, segons consta en el privilegi número dos⁵ de l'índex dels privilegis, la distribució que es feia a certa hora.

Seguidament es troben dibuixades tres *monedes*, acompanyades, respectivament, de les següents explicacions: *missarum nummus, tres nummi i duo nummi*. A continuació hi ha la següent indicació: *nummus differt tantum in colore aeris, et est eiusdem figurae trium nummorum*.

Al marge esquerre del text hi ha dues notes. La primera fa present que els clergues han de reunir-se al cor no tard, sinó des del principi de l'ofici fins al final. La segona adverteix que els qui han d'assistir als divins oficis no compleixen si no hi són efectivament cantant i celebrant.

La segona part del text explica que havent estat fabricades *monedes* de metall pels predecessors en diversos temps i segons l'ocasió, i havent motius que exegeixen una innovació o mutació de les predites *monedes*, fou acordat col·legialment i establert pels preveres beneficiats portar a terme aquesta variació.

Per tant s'havien d'encunyar *monedes* segons les figures dibuixades al final del text, abolir les velles i eliminar aquestes de la distribució quotidiana.

Tot això volgueren que fos establert i es va manar al bosser que en les distribucions, tant de les misses com de qualsevol altres oficis, no usés, acceptés o escrivís en els comptes cap altra *moneda*.

A continuació consta la data de la disposició: primer de juliol de 1566, sisè any de la unió parroquial.

3. Apèndix.

4. En tot aquest text *nummus* ho hem traduït per *moneda*.

5. Aquest privilegi confirma les distribucions que es feien a l'església de Santa Coloma, però no fa menció de *senyals* o *monedes*.

Finalment hi ha els dibuixos de tres *monedes*, acompanyats també de les explicacions: *missarum nummus*, *tres nummi* i *duo nummi*.

Altres capítols següents de la mencionada relació de privilegis i observances tracten de l'hora i forma que han de ser fetes les distribucions, així com qui i quan pot ser privat d'elles.

3.2. Comentaris al text

Tot el precedent ens porta a fer els següents comentaris:

Amb anterioritat a 1566 s'usen quatre peces: *moneda* de les misses, *moneda* de valor «tres monedes», *moneda* de valor «dues monedes» i *moneda* de valor «una moneda».

Les tres primeres les podem veure dibuixades en el text. La quarta tenia la mateixa figura que la de valor «tres monedes», només es diferenciava en el color del metall. Ja coneixem altres casos en que exemplars de diferent metall porten el mateix encuny.⁶

L'any 1566 es disposa la fabricació de noves *monedes* i l'abolició de les velles. Els nous exemplars eren els següents: *moneda* de les misses, *moneda* de valor «tres monedes» i *moneda* de valor «dues monedes». Falta la *moneda* de valor «una moneda».

És de notar que la data de dues de les tres *monedes* —l'altra no en porta— és un any anterior a la de la disposició, per tant hem de suposar que aquestes ja estaven encunyades i, potser, ja eren usades quan es va redactar l'acord. Un cas semblant trobem en l'emissió de paper moneda de l'any 1937 a Cervera.⁷

Aquestes *monedes* van circular al menys fins a l'any 1817, segons veurem més endavant.

Els motius d'aquest canvi de peces podria estar en les desavinences sorgides amb motiu de la unió parroquial, citada en el text documental.

3.3. La unió parroquial

El procés d'aquesta unió, explicat breument, fou el següent:

L'any 1560 es va acordar la unió de la rectoria amb la Comunitat. Aquesta havia de substituir la funció del rector i, com a compensació, cobraria totes les rendes pertanyents a la rectoria. Per tant l'únic rector fóra la Comunitat.

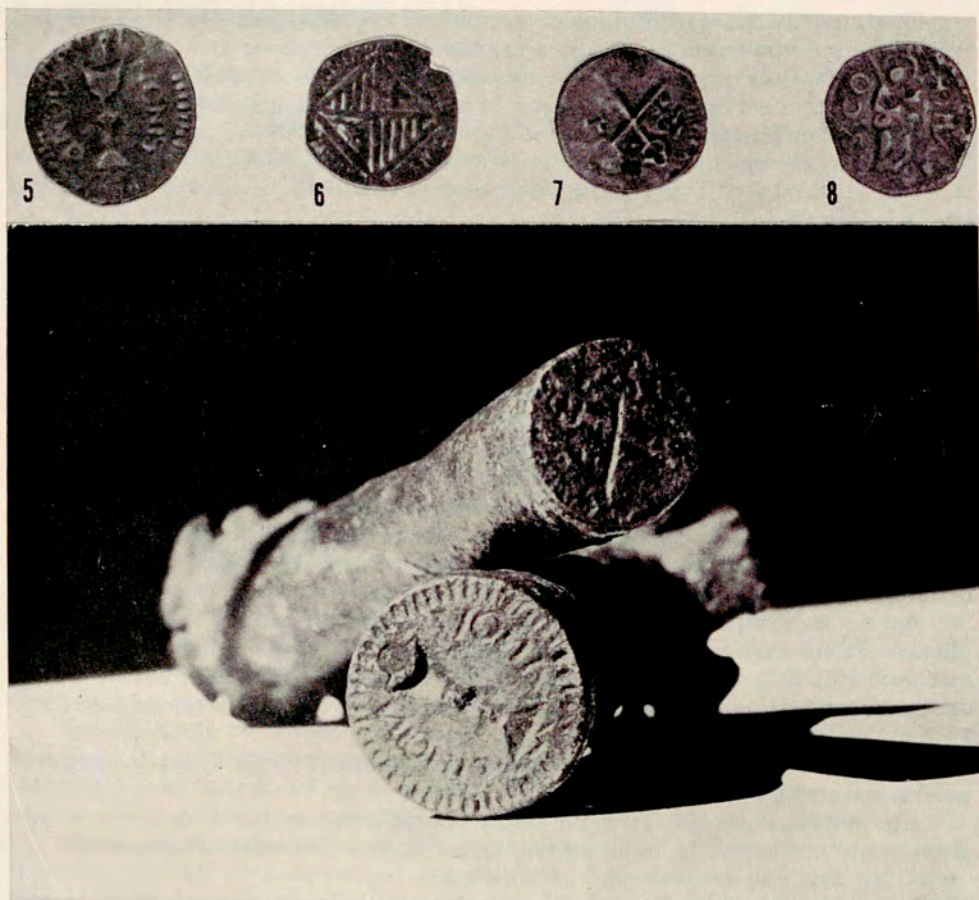
L'oposició del senyor de Santa Coloma i de l'abat del monestir de Santa Maria de Solsona, possiblement patrons del benefici parroquial, originà llargs plets i viatges a Roma.

Finalment la Comunitat obtingué de Roma sentència favorable, quedant sancionada la unió de la rectoria amb la Comunitat. Aquesta va prendre possessió de la rectoria a mitjan de l'any 1564.⁸

6. JOSEP M.³ LLOBET I PORTELLA, *Les monedes i pallofes de Cervera*, «Acta Numismática», III (1973), pp. 230-241; *Les monedes i pallofes de Tàrraga*, «Acta Numismática», V (1975), pp. 85-87; *Nova aportació sobre les monedes i pallofes de Cervera*, «Acta Numismática», VI (1976), p. 230.

7. LLOBET, *Les monedes i pallofes de Cervera...*, pp. 241-242.

8. JOAN SEGURA I VALLS, *Història de Santa Coloma de Queralt*, (2.ª Ed., Santa Coloma de Queralt, 1971), pp. 314-325.

És possible que es procedís, aleshores, a una reestructuració de la Comunitat que fes necessari el canvi de peces.

4. DOCUMENTACIÓ, 1797-1817

Segons la documentació d'aquest període consultada, les ocasions en que es fa menció de lliurament de *ploms*, són les següents:

1797. Celebració de misses.⁹

1816-1817. Missa diària; processó i vespres per Corpus; completes, vespres i processó per la Festa Major; vespres, completes i processó pel Roser d'octubre; vespres, absoltes, completes i portar la santa (deu ser santa Coloma) pel dia dels Morts; vespres, completes i missa major per Sant Nicolau.¹⁰

1817. Portar el tabernacle de la santa en les processons de pregàries per

9. A.P.S.C.Q. *Llibre d'Establiments*, s. f.

10. A.P.S.C.Q., *Instruccions i regiment per al reverent bosser*, 1816-1817, s. f.

pluja.¹¹ Misses resades en les properes esglésies de Figuerola, Sant Gallard i Guialmons.¹²

5. EXEMPLARS I ENCUNYS CONSERVATS

En quant als exemplars de la primera sèrie de *monedes* no sabem que se'n conservi cap, cosa normal si tenim en compte que la disposició manà que s'havien d'abolir i eliminar de la distribució quotidiana.

De la segona sèrie, en canvi, no solament hem vist peces de tots tres tipus, sinó també dos dels encunys, que corresponen a la peça del calze i a la de les claus.

També es conserven exemplars d'una peça que no hem vist mencionada en els documents estudiats. És la que porta el nom i la imatge de santa Coloma.

Peces i encunys es guardaren a l'església parroquial de la vila fins a la passada guerra civil.

És de notar que l'exemplar número 6 s'encunyà al revés en relació amb al dibuix del text. El mateix passà amb el cinc de la data en les peces números 5 i 7.

6. CONCLUSIONS

Els primers documents estudiats ens demostren que en temps del bisbe Joan de Tormo (1511-1553), la Comunitat de Santa Coloma ja usava *senyals a manera de moneda* durant les misses quotidianes o distribucions.

El text de l'any 1566 ens permet conèixer dues emissions d'aquests *senyals* o *monedes (signa seu nummi)*: la primera de quatre peces, que solament pels dibuixos fets en el document sabem com eren, i la de l'any 1565, de la qual es conserven exemplars de totes les tres peces que la formaven.

La conservació d'aquests exemplars i de dos encunys de la dita emissió a l'església parroquial de Santa Coloma fins a la guerra de 1936, ens fa suposar que aquestes peces foren les usades durant els segles següents —al menys fins l'any 1817—, no solament en la celebració de misses i assistència al cor, sinó en actes exteriors com eren algunes processons.

En quant a la peça de principis del segle XVII, a pesar de que és indubtable que pertany a Santa Coloma, tant per la llegenda com per que es guardava entre les altres a l'església de la vila, ens ha estat impossible trobar cap document que hi fes referència de manera concreta.

7. CATALEG

A continuació descrivim els exemplars coneguts, els quatre primers segons els dibuixos del text documental, els restants a la vista de les peces.

11. A.P.S.C.Q., *Llibre de pregàries per aigua*, 1817, s. f.

12. A.P.S.C.Q., *Quadern de les Domes*, 1816-1820, s. f.

1. Anvers: Quatre torres. Entre la primera i la tercera les lletres CA.
S'ignora el metall.
Diàmetre: 29 mm.
Apèndix.
2. Anvers: Escut caironat, en el primer i quart quarter una creu, en el segon i tercer les armes reials.
S'ignora el metall.
Diàmetre: 20 mm.
Apèndix.
3. Anvers: Les lletres TI.
S'ignora el metall.
Diàmetre: 20 mm.
Apèndix.
4. Anvers: Com el n.º 2.
Diferent metall.
Diàmetre: 20 mm.
Apèndix.
5. Anvers: AÑO V-NIONIS. En el camp calze amb la sagrada forma en el seu interior. Dessota 5 al revés i tombat. Orla de ratlletes.
Llautó.
Diàmetre: 23 mm.
Col·lecció Balcells, Santa Coloma de Queralt.
6. Anvers: Escut caironat, en el primer i quart quarter les armes reials, en el segon una creu i en el tercer un colom. Orla de ratlletes.
Llautó.
Diàmetre: 18 mm.
Col·lecció Sánchez, Santa Coloma de Queralt.
7. Anvers: Dues claus encreuades entre 15 i 65 (el primer cinc al revés). Dessota un colom sobre un munt. Orla de ratlletes.
Llautó.
Diàmetre: 18 mm.
Col·lecció Balcells, Santa Coloma de Queralt.
8. Anvers: S.^a CO-LOMA. En el camp la imatge de santa Coloma amb palma i colom. Dessota la data 16-00 (últim número dubtós). Orla de punts.
Llautó.
Diàmetre: 20 mm.
Col·lecció Balcells, Santa Coloma de Queralt.

8. BIBLIOGRAFIA

- JOAN SEGURA, *Los ploms de la Comunitat de Preveres de Santa Coloma de Queralt*, «Calendario Sarrianés para 1899», any II (1898), pp. 64-68.
- FRANCISCO CARRERAS Y CANDI, *La sección de los «nummus missarum»*, «El coleccionista de sellos», any I, n.º 4 (1900), pp. 64-67.
- S. PALAU RAFECAS, *Recull de curiositats numismàtiques de Santa Coloma de Queralt*, «Boletín Arqueológico» (Tarragona), fascs. 133-140 (1976-1977), pp. 297-303 + 19 lám.

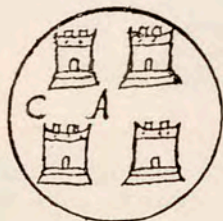
APENDIX

1566, juliol, 1

De nummis, qui in officiis distribuuntur, de figura eorum, et de confirmatione distributionum.

In omnibus fere Ecclesiis, in quibus in choro congregati presbiteri officia divina celebrari solent, signa quædam, seu ærei nummi in dictis officiis certa hora interessentibus distribuuntur, cum qua distributione cogantur presbiteri ad minus aliquam ducere in choro residentiam. Inveniuntur tamen plures, qui legem distribuendi ob lucrum tantum ad litteram observant, spiritum autem litteræ, et legislatoris sine dubio amittunt mentem. Et per consequens dictas distributiones suas non faciunt. Vitanda ergo est hæc a piis presbiteris corruptela, quæ pene omnes inuasit choros, et passim officia divina in eis minuit. Reperta etiam est hæc æris distributio, ut in fine cuiuslibet mensis facile colligatur quid unicuique secundum æris numerum solvendum per distributionum procuratorem veniat. Huius vero Ecclesiæ figura nummorum, imago, seu subscriptio talis est, ut infra designatur, quæ jam diu in Ecclesia distributa est. Et anno Domini 1373 (ut in privilegio n.º 2 pagina ... in indice privilegiorum constat) distributionem, quæ jam certa hora fiebat, approbatam esse apparet.

Missarum nummus.

Tres nummi.

Duo nummi.

Nummus differt tantum
in colore æris, et est
eiusdem figuræ trium
nummorum.

In Dei nomine, amen. Cum ex antiquissimo more pro temporum occasione variis jam in diversis temporibus fuerint a prædecessoribus excussi nummi æris, habita tamen sæpius super hoc negotio matura deliberatione, et recognitis causis nunc innovationem, sive mutationem prædictorum æreorum nummorum postulantis. Tandem conclusum et collegialiter statutum fuit a beneficiariis presbiteris, dictam variationem ad effectum deducendam, et sub infra scriptis imaginibus retinendam esse: nummosque juxta dictam figuram cudendos esse, veterosque de cætero abolendos, —, —, —, et a distributione quotidiana omnino eliminandos. Quod quidem statutum ad notitiam omnium, et singulorum huius Communitatis devenire voluerunt. Mandantes tenore huius statuti venerabili bursario ut a cætero in omnibus distributionibus tam missarum, quam aliorum quorumcumque officiorum nullo alio utatur nummo, nec a quoquam diversum recipiat, aut in computis transcribat. Quæ ita observari debent donec, et quousque aliter per venerabilem Collegium provisum fuerit. Datum in sacra æde kalendis julii anno a salute nostra 1566. Et unionis huius parochialis anno sexto.

Missarum nummus.

Tres nummi.

Duo nummi.

[Notes al marge esquerre de la primera part del text:]

Clerici debent convenire ad chorum non tarde, sed a principio officii usque ad finem, prout tradit cardinalis in Cle. in gravi, VIII, nota, de celebratione missarum.

N.º Illi, qui tenentur interesse divinis officiis non satisfaciunt, nisi cum effectu adsint cantando, et celebrando, prout dicit archidiaconus in cap. Si. de senten. excom.

- a) A.P.S.C.Q. *Llibre dels Privilegis* (plec solt), ff. 83-84.
 b) A.P.S.C.Q. *Llibre dels Privilegis*, 1550, ff. 86-87.